

Norsk kandidat til
Europarådets landskapspris

*Norwegian candidate for
The Landscape Award
of the Council of Europe*

2022-2023

Å FINNE HJEM

FINDING HOME

Rusaset og Austråttlandskapet

Rusaset and the Austrått landscape

**RAMSAR-
KONVENSJONEN**

Ramsarkonvensjonen er en internasjonalt miljøavtale som skal bidra til at medlemslandene tar vare på våtmarker, både som leveområde for planter og dyr, og som viktig naturressurs for mennesker. Norge er et av 170 land som har sluttet seg til avtalen, inngått i byen Ramsar i Iran 2. februar 1971. På verdensbasis står det i dag 2471 områder, med et samlet areal på ca. 2,5 millioner kvadratkilometer, på Ramsar-listen. De 63 norske Ramsar-områdene er alle vernet.

**THE RAMSAR
CONVENTION**

The Ramsar Convention is an environmental treaty, aiming to contribute to the preservation of wetlands in a broad sense, both as habitats for flora and fauna, and as important natural resources for human beings. Norway is one of 170 countries that have entered into the agreement, which was signed in the city of Ramsar, Iran, on February 2, 1971. Today the Ramsar list amounts to 2471 sites across all member countries, amounting to an area total of 2.5 million square kilometres. All of Norway's 63 Ramsar sites are protected.

VELKOMMEN TIL ØRLAND

WELCOME TO ØRLAND

Strategisk plassert i munningen av Trondheimsfjorden, med sitt flate landskap og sine unike våtmarksområder, har ytre del av Ørland tiltrukket seg både folk og dyr i årtusener. Kombinasjonen av å ha full oversikt over leia inn mot Trondheim, og den store næringsrikdommen havet og jordsmonnet tilbyr, gjør Ørland til et naturlig kulturelt og biologisk samlingspunkt.

Her er det funnet arkeologiske spor etter maktsentra som strekker seg helt tilbake til jernalderen. Etter rikssamlingen satte Olav den hellige en av sine lendmenn på Ørland, og fra senere perioder kjenner vi mektige skikkelser som fru Inger til Austrått.

Under andre verdenskrig etablerte den tyske okkupasjonsmakten en flyplass på Ørland. Den ble siden tatt i bruk av det norske forsvaret og huser i dag brorparten av Norges kampfly. Makten forlot aldri dette landskapet.

Side om side med menneskene og makten, finner vi et unikt biologisk mangfold. Himmelen over kommunen er som et naturlig veikryss for trekkfugl, og de fire næringsrike Ramsarområdene i kommunen gjør Ørland til et selvsagt stoppested for store mengder fugl.

Strategically located at the mouth of the fjord Trondheimsfjorden, and with its flat landscape and one-of-a-kind wetlands, the outer part of Ørland has attracted both people and animals for thousands of years. The great bounty of the sea, the richness of the soil and the unobstructed view of the fairway all combine to make Ørland a natural hub for culture and wildlife.

Here, archeologists have found the remnants of seats of power dating back to the Iron Age. Following the unification of Norway, Olaf the Holy stationed one of his “landed men” (land custodians) in Ørland, and in later periods Ørland would produce powerful personas such as Lady Inger of Ostrat.

During the Second World War, the German occupation force established an airbase in Ørland, which was later appropriated by the Norwegian Air Force and now serves as the country's primary military airbase – power never left this landscape.

Side by side with the people and the power, we find a unique biological diversity. The sky above Ørland serves as a natural intersection for migratory birds, and the four fertile Ramsar sites in the municipality make it an essential stopping place for a large number of birds.

FOTO Forsvaret

BAKGRUNN FOR PROSJEKTET

I 2012 besluttet Stortinget at kampflybasen på Ørland skulle utvides. Norges samlede kampflykraft skulle ligge her. Dette var et bevis på Ørlands strategiske betydning, også i moderne tid, men utgjorde samtidig et potensielt problem for kommune og lokalbefolkning.

Rundt flybasen ble det tegnet en stor, rød sirkel – den såkalte røde støysonen. Innenfor dette området var det ifølge helsemyndighetene ikke lenger anbefalt å bo, grunnet bråket fra jagerflyene. Hele 400 mennesker ble anbefalt å flytte ut av støysonen. Mange valgte å bosette seg i området rundt Austrått og Rusaset.

I dette problemet skulle man også finne løsningen. Om kommunen skulle gjøre landskapet tilgjengelig og attraktivt for menneskene i området, kunne det – og burde det – gjøres på landskapets egne premisser.

Det flate landskapet som strakk seg ut fra Austråttborgen, skjulte en stor tetthet av naturperler og historiske kulturminner. Var det mulig å skape et populært friluftsområde på en måte som både ivaretok den rike kulturhistorien og gagnet det biologiske mangfoldet i området?

I årene som fulgte ble en bråte små og store prosjekter satt i gang, alle med det samme målet for øye: Å utvikle landskapet til det beste for folk og dyr, ved å grave fram kvalitetene som allerede lå i grunnen; en unik skatt av natur- og kulturverdier.

THE BACKGROUND FOR THE PROJECT

In 2021 the Norwegian Parliament decided to expand the military air base in Ørland. All of Norway's active combat aircraft would be stationed here. While this decision reaffirmed the strategic importance of Ørland, it also posed a potential problem for the municipality and its residents.

On the map, a wide, red circle was drawn around the airbase – the so called “red noise zone”. Health authorities deemed the zone unfit for human habitation, due to the noise from the fighter jets. Subsequently, a grand total of 400 residents needed to relocate to areas outside the circle. Many moved to the areas around Austrått and Rusaset.

Within the problem itself one would also find the solution. If the aim was to make the landscape available and attractive to people living in the area, it could and should be done on the landscape's own terms.

The flat landscape that extends from Austrått Manor harbors an abundance of beautiful scenery and cultural-historical heritage monuments. Would it be possible to create a popular outdoor recreation area, all the while maintaining Ørland's rich cultural history and benefiting the local biodiversity?

In the following years, a plethora of big and small projects were initiated, all to one end: The development of the landscape to the benefit of people and wildlife, by unearthing the qualities that were already buried in the soil – a unique treasure trove of natural and cultural value.

FOTO Kjell Larsen

**DET FAGLIGE
SAMARBEIDET**

Kunsten å respektere hver- andres faglighet har vært en nøkkel i prosjektene i Austrått- og Rusasetområdet. Ikke bare har faglederne for historie og natur vist en evne og vilje til å lære av hverandre, kommunen har også vært opptatt av å lytte til ekstern fagekspertise. Viljen og evnen til å jobbe tverrfaglig har tilrettelagt for hurtig gjennomføring av enkelttiltak, noe som har gjort det enklere å sette i gang enda flere tiltak.

**PROFESSIONAL
COLLABORATION**

The practice of respecting each other's professionalism has been key to the Austrått and Rusaset area restoration work. Not only have the Heads of History and Environment respectively demonstrated their will and ability to learn from each other, but the municipality has also been keen to listen to external experts on the field. This will and ability to work interdisciplinarily has prepared the ground for the swift implementation of single measures, which in turn has simplified the process of taking further steps.

KARTLEGGING AV HJERTEOMRÅDET

Mye av bebyggelsen i Ørland kommune omkranser Austrått og Rusasetområdet – landskapet som har fått betegnelsen «Hjerte-området». Her ligger små og store kulturminner: Rusasetvatnet, Austråttborgen, førkristne gravminner, en bygdeborg fra folkevandringstiden og befestninger fra andre verdenskrig.

Kommunen bestemte tidlig at to fagledere, én for historie og én for natur, skulle samarbeide om å restaurere området. For å gi faglederne sakkyndig assistanse, og for å gi seg selv et enda bedre grunnlag for å ta bevisste valg i arbeidet, inviterte kommunen en rekke forskere og studenter fra flere forskningsinstitusjoner.

Forskningsprosjektene bidro til å se landskapets mange attraksjoner som del av en større helhet. Undersøkelser viste blant annet at herregårdslandskapet strakk seg hele 12 kvadratkilometer ut fra selve herregården. I dag kan beboere og besøkende igjen oppleve de restaurerte restene av en helhetlig landskapsplan fra 1600-tallet.

THE MAPPING OF THE HEARTLANDS

Much of Ørland's infrastructure surrounds the Austrått and Rusaset areas – the landscape characterized as the "Heartlands". Her lie big and small cultural monuments – from Lake Rusaset and Austrått Manor to pre-Christian grave sites, a village fort from the Migration Period and fortifications from the Second World War.

Early on, the municipal council decided to charge one Head of History and one Head of Environment with the collaborative task of leading the area restoration work. To provide them with professional assistance, and to strengthen their basis for decision-making in the process, a host of researchers and students were summoned from various research institutions.

The research projects contributed to viewing the many attractions of the landscape as parts of a bigger whole. Among other things, the investigations showed that the manor landscape extends for a grand total of 12 square kilometers from the manor itself. Today residents and visitors can rediscover the restored remnants of an overarching landscape plan from the 1600s.

RØD STØYSONE
RED NOISE ZONE

HJERTEOMRÅDET
HEARTLANDS

BOLIGVEKSTAKSE
PROPERTY GROWTH AXIS

SAMARBEIDET MED GRUNNEIERE

At Ørland kommune bestemte seg for å involvere grunneierne tidlig i prosessen – og ikke minst i hele prosessen – var et suksess-kriterium. Samarbeidet mellom fagfolk, entreprenører og grunn-eiere var tuftet på respekt og en felles forståelse for naturverdi-ene i Rusasetområdet.

THE COLLABORATION WITH THE LAND OWNERS

Ørland's decision to involve the land owners at an early stage – as well as throughout the process – turned out to be an important criterion for the success of the project. The collaboration between experts, entrepreneurs and land own-ers was grounded in a mutual respect and understanding of the natural assets pertaining to the Rusaset area.

FOTO BERRE

FOTO Ørland Kommune

FOTO LenaKnutli

RUSASETVATNET

Rusasetvatnet ble opprinnelig anlagt som mølledam for Austrått-gården på 1600-tallet. På 1970-tallet var Rusasetvatnet et av de mest fuglerike ferskvannene i regionen, men på 1980-tallet tok gårdbrukerne spaden i egne hender og tappet ned vannet for å bedre dyrkingsforholdene i jorda. Alt som var igjen av Rusaset-vatnet var en fuktig sump, og fuglelivet forsvant helt.

Etter som årene gikk, begynte savnet av vannet å melde seg. Kommunen gikk i tett dialog med grunneiere og lokalbefolkning, og til slutt ble det bestemt at vannet skulle restaureres.

Restaureringsarbeidet ble påbegynt i 2014. Oppgaven var omfattende og farlig; det var kvikkleire i grunnen, og restaureringsarbeidet ble hindret av uvanlig varme vintre og svært regntunge somre. Men frustrasjonen var raskt glemt da vannet endelig lå ferdig.

I takt med at vannspeilet økte, vendte fuglene tilbake. Et kultur-historisk minnesmerke, og en viktig lomme for biologisk mang-fold, var gjenopprettet.

LAKE RUSASET

Lake Rusaset was originally created as a millpond for Austrått Farm in the 17th century. In the 1970s, Rusasetvatnet was one of the most bird-rich freshwater bodies in the region, but in the 1980s the farmers took it upon themselves to drain the water to improve the growing conditions in the soil. Consequently, all that remained of Lake Rusaset was a damp swamp, and the bird life disappeared completely.

However, as the years passed, people began to regret the loss of the lake. The municipal council then entered into a dialogue with the land owners and local residents, and it was eventually decided that the lake would be restored.

The restoration work was initiated in 2014. It was an extensive and dangerous undertaking. The ground was full of quick clay, and the work was hampered by both unusually warm winters and very wet summers. Nevertheless, their frustration was soon forgotten once people laid their eyes on the finished lake.

As the water level rose, the birds returned. An important cultural-historical monument and a small, but important, environment for biodiversity was restored.

SAMARBEIDET MED LOKALBEFOLKNINGEN

Dugnadsånden lever på Ørland. Kommunen innså tidlig at dersom prosjektene på Austrått og Rusaset skulle gjennomføres, måtte man få med seg de som bruker og bor i området. En måte å få til dette på, var at man kunne vise til rask gjennomføring av de enkelte tiltakene. Når befolkningen fikk oppleve resultater tidlig, vokste også entusiasmen for veien videre.

Prosjektet skylder frivilligheten en stor takk. Både grunneierlag, det lokale Jeger- og fiskerforbundet, skolebarn og privatpersoner for øvrig har bistått i alle ledd av arbeidet.

THE COLLABORATION WITH THE LOCAL POPULATION

The community spirit is alive and well in Ørland. The municipal council were quick to understand that if the Austrått and Rusaset projects were to be carried out, they would need the support of those who inhabit and make use of the area. One way of accomplishing this was to demonstrate that the steps could and would be executed swiftly. Once the population experienced the early results, enthusiasm grew for the road ahead.

The project owes a great debt of gratitude to the many volunteers. Both the landowner's association, the local hunting and fishing association, school children and many members of the public have made important contributions at all stages of the process.

FOTO Audun Klette

TURVEIENE

Som et ledd i arbeidet med å skape en helhet i landskapet på Ørland, ble det besluttet å lage turveier. Dette var ikke bare en mulighet for å binde attraksjonene sammen med hverandre og med befolkningen som bor der; det var også en mulighet til å restaurere historiske veier som strekker seg på kryss og tvers i området.

Med god hjelp fra lokalbefolkningen, som kjente området best, begynte arbeidet med å vekke liv i det historiske landskapet. Over tre mil med turveier binder i dag sammen kulturhistoriske attraksjoner og naturområder på Ørland – som et nettverk av blodårer som blåser nytt liv inn i det eldgamle kulturlandskapet.

Fagleder for natur var hele tiden med i prosessen, for å sørge for at de nyetablerte og nyrestaurerte veiene ikke var til skade for det biologiske mangfoldet. Historiske steingjerder ble gjenreist langs veiene, som – i tillegg til å løfte det estetiske uttrykket – også ble et godt og viktig habitat for insekter.

FOTO BERRE

THE HIKING TRAILS

As part of the work to create a wholeness in the landscape of Ørland, it was decided to create hiking trails. This was not only an opportunity to interconnect the attractions, as well as connecting them to the local residents; it was also an opportunity to restore the historic roads that criss-cross the area.

With the good help of those who knew the land best, namely the locals, work began to revive the historic landscape. Today, more than thirty kilometers interconnect the cultural-historical attractions and natural areas in Ørland – like a capillary network that supplies fresh lifeblood to the ancient cultural landscape.

The Head of Environment was present throughout the process, to make sure that the re-established old roads would not negatively impact the biological diversity in the area. Historical stone fences were reconstructed along the roads. Their aesthetic value aside, these fences provide a good and important habitat for insects.

FOTO Mari Løvheim

UKL

«Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» (UKL) er en satsing Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet har lansert for å løfte fram og ivareta norske jordbruksområder med store kulturhistoriske og biologiske verdier. Per 2023 har 51 kulturlandskap blitt valgt ut – og Austråttområdet er ett av dem.

Kriteriene for utvelgelsen er at landskapet viser unikt mangfold og særpreg, og at menneskene som bor der tar vare på både naturmangfold, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom tradisjonelle bruksmåter.

Austråttområdet huser blant annet en bygdeborg fra folkevandringstiden og gravminner fra jern- og bronsealder, noe som vitner om at Austrått er et svært gammelt jordbrukslandskap. Herregården i sentrum av området har siden 1000-tallet vært kjent som sete for flere personer som har spilt en sentral rolle i norsk historie.

UKL

“Selected cultural landscapes in agriculture” (UKL) is an initiative launched by the Ministry of Food and Agriculture and the Ministry of Climate and Environment, with the purpose of elevating and preserving Norwegian agricultural areas that are of significant cultural-historical and biological value.

The selection requirements are that the landscape boast a unique diversity and distinctiveness, and that the people that live on it be mindful of biodiversity, cultural history and the furthering of traditional farming practices.

Among other things, the Austrått area comprises a village fort from the Migration Period, as well as gravesites from the Iron and Bronze Ages – all testaments to Austrått’s extensive history as an agricultural landscape. The manor house at the center of the area has been known since the 11th century as the seat of several key figures in Norwegian history.

FOTO Audun Klette

FOTO BERRE

ØRLAND
KOMMUNE

FOTO BERRE

Tekst og layout: Tekst and layout
BERRE